

Hawliau dinasyddion yr UE yng Nghymru

Hawliau dinasyddion yr UE i gael Mynediad at Fudd-daliadau a Chymorth Gwaith Cymdeithasol yng Nghymru

Mae'r daflen ffeithiau hon yn cynnwys crynodeb byr o hawliau dinasyddion yr UE i gael mynediad at fudd-daliadau a chymorth gwaith cymdeithasol fel dinasyddion yr UE yng Nghymru. Yn y daflen ffeithiau hon, mae 'dinasyddion yr UE' yn cynnwys dinasyddion aelod-wladwriaethau'r UE, yn ogystal â dinasyddion gwladwriaethau'r Ardal Economaidd Ewropeaidd (Norwy, Gwlad yr Iâ a Liechtenstein), a dinasyddion y Swistir.

Ymhellach, mae'r daflen ffeithiau hon yn ymdrin â hawliau aelodau teuluol nad ydynt yn ddinasyddion yr UE eu hunain, lle mae eu hawl i fyw yn y DU yn deillio o'u perthynas â dinesydd yr UE neu ddinesydd Prydeinig sydd wedi arfer hawliau rhyddid i symud fel gweithiwr, person hunangyflogedig, person hunangynhaliol neu fyfyrwr mewn gwlad letyol yn yr AEE yn union cyn dychwelyd i'r DU.¹

Yn dilyn ymadawiad y DU o'r Undeb Ewropeaidd (**Brexit**), mae hawliau dinasyddion yr UE yng Nghymru wedi newid mewn rhai ffyrdd pwysig.

Rhaid i ddinasyddion yr UE ac aelodau o'u teulu a oedd yn byw yn y DU ar 31 Rhagfyr 2020, ac dymuno aros yng Nghymru, fod wedi cyflwyno cais i'r **Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE (EUSS)** naill ai am Statws Preswyllydd Sefydlog (caniatâd amhenodol i aros) neu **Statws Preswyllydd Cyn-sefydlog** (caniatâd i aros am 5 mlynedd).

Nid oedd yn rhaid i ddinasyddion Iwerddon a chanddynt ganiatâd amhenodol i aros gyflwyno cais o'r fath. Yn achos dinasyddion yr UE ac aelodau o'u teulu na wnaethant gyflwyno cais i'r EUSS neu sydd â statws preswyllydd cyn-sefydlog sydd wedi dod i ben, nid oes ganddynt hawl i aros yn y DU a dylent geisio cyngor cyfreithiol ar frys os ydynt bellach yn dymuno aros yng Nghymru.

Ni all dinasyddion yr UE a gyrhaeddodd y DU am y tro cyntaf ar, neu ar ôl, 1 Ionawr 2021 gyflwyno cais am **Statws Preswyllydd Sefydlog** na **Statws Preswyllydd Cyn-sefydlog**. Maent yn cyrraedd fel Ymwelwyr Tymor Byr. Os dymunant aros yn hwy nag ymweliad byr o hyd at 6 mis, rhaid iddynt gyflwyno cais am **Fisa Tymor Hir** (er enghraifft, i astudio, neu i weithio, neu i ymuno ag aelod o'u teulu).

Yn achos aelodau o deulu dinasyddion yr UE nad ydynt yn dod o'r UE, dim ond os ydynt yn meddu eisoes ar drwydded deulu'r EUSS, y gallant ddod i'r DU ar ôl 1 Ionawr 2021. Nid yw trwydded deulu'r AEE y DU, neu cherdyn preswyllo biometrig a y DU, yn ddilys bellach yn y DU.

Ar ôl gwneud cais i'r EUSS, rhoddir Tystysgrif Ymgeisio i unigolion wrth iddynt aros am ganlyniad eu cais, y gallant ei defnyddio i brofi eu statws.

¹ Gall 'aelodau teuluol' gynnwys: eich priod neu eich partner sifil, eich plant, eich wyrion/wyresau a'ch gorwyrion/gorwyresau dan 21 oed, eich plant dibynol dros 21 oed, eich rhieni dibynol, eich teidiau a'ch neiniau dibynol, eich hen deidiau a'ch hen neiniau dibynol, a rhai partneriaid dibriod a pherthnasau dibynol eraill (pan fo'r Swyddfa Gartref wedi rhoi tystysgrif cofrestru 'aelod estynedig o'r teulu').

A oes gan ddinasyddion yr UE hawl i gael mynediad at fudd-daliadau yng Nghymru?

Efallai y bydd gan ddinasyddion canlynol yr UE hawl i gael mynediad at fudd-daliadau:

Dinasyddion yr UE sydd â Statws Preswlydd Sefydlog

Gall dinasyddion yr UE a chanddynt Statws Preswlydd Sefydlog gael mynediad at unrhyw fudd-dal y byddant yn bodloni'r meini prawf hawlio ar ei gyfer, yn yr un modd â dinasyddion y DU.

Dinasyddion yr UE sydd â Statws Preswlydd Cyn-sefydlog

Nid yw Statws Preswlydd Cyn-sefydlog yn rhoi hawl i ddinasyddion yr UE gael mynediad at fudd-daliadau.² Fodd bynnag, gall pobl â statws preswlydd cyn-sefydlog gael mynediad at Gredyd Cynhwysol (a Budd-dal Plant, os oes ganddynt un neu fwy o blant dibynnol) cyn belled â'u bod yn gwneud digon o waith am dâl.

Neu efallai y bydd pobl â statws preswlydd cyn-sefydlog yn meddu ar 'statws gweithiwr a ddargedwir' ers iddynt roi'r gorau i weithio am dâl tra byddant:

- yn chwilio am waith newydd
- yn analluog i weithio dros dro, oherwydd problemau iechyd
- ar gyfnod sy'n cyfateb i gyfnod mamolaeth.

Mae'r prawf 'hawli i breswlylio' yn dal i fod yn berthnasol i bobl â Statws Preswlydd Cyn-sefydlog.³ Dan y prawf hwn, efallai hefyd y bydd gan ddinasyddion yr UE hawl i breswlylio fel aelod o deulu rhywun sy'n gweithio neu sydd â statws gweithiwr a ddargedwir.

Dinasyddion yr UE a oedd yn preswlylio'n gyfreithlon yn y DU ar 31 Rhagfyr 2020 ac a gyflwynodd gais i'r EUSS

Yn achos dinasyddion yr UE a gyflwynodd gais i'r EUSS ac sy'n disgwyl clywed y penderfyniad, bydd y "prawf hawl i breswlylio" yn dal i fod yn berthnasol iddynt hyd nes y cânt Statws Preswlydd Sefydlog neu Statws Preswlydd Cyn-sefydlog (neu tan na allant mwyach apelio yn erbyn penderfyniad i wrthod eu cais).

Golyga hyn y bydd modd i ddinasyddion yr UE gael mynediad at Gredyd Cynhwysol (a Budd-dal Plant) os ydynt yn gweithio, os oes ganddynt statws gweithiwr a ddargedwir, neu os ydynt yn aelod o deulu unigolyn o'r fath.

Nid oes gan ddinasyddion canlynol yr UE hawl i gael mynediad at fudd-daliadau:

Dinasyddion yr UE a oedd yn preswlylio'n gyfreithlon yn y DU ar 31 Rhagfyr 2020 ac na chyflwynasant gais i'r EUSS

Nid oes gan ddinasyddion yr UE ganiatâd i aros yn y DU mwyach ac felly "nid oes cronfeydd cyhoeddus ar gael iddynt" (amod NRPF). Golyga hyn nad ydynt yn gymwys mwyach i gael y rhan fwyaf o'r budd-daliadau sydd ar gael yng Nghymru.

Dinasyddion yr UE a gyrhaeddodd am y tro cyntaf ar, neu ar ôl, 1 Ionawr 2021

Yn achos dinasyddion yr UE ac aelodau o'u teulu a gyrhaeddodd naill ai fel Ymwelwyr Tymor Byr neu ddeiliaid Fisâu Tymor Hir ar ôl 1 Ionawr 2021, "nid oes cronfeydd cyhoeddus ar gael iddynt" (amod NRPF), ac o'r herwydd ni allant gael mynediad at y rhan fwyaf o'r budd-daliadau sydd ar gael yng Nghymru. Efallai y bydd modd iddynt ofyn i'w hawdurdod lleol am help, yn cynnwys cymorth ariannol neu gymorth gyda thai.

2 Ar ôl gwneud cais i'r EUSS, rhoddir Tystysgrif Ymgeisio i unigolion wrth iddynt aros am ganlyniad eu cais, y gallant ei defnyddio i brofi eu statws.

3 Mae yna amgylchiadau eraill lle gallech basio'r prawf hawl i breswlylio, ynghyd â budd-daliadau eraill y gallech gael mynediad atynt. Os nad yw'r rhain yn berthnasol, dylech geisio cyngor arbenigol ar fudd-daliadau, er enghraifft gan Cyngor ar Bopeth.

A oes gan ddinasyddion yr UE hawl i gael mynediad at gymorth gwaith cymdeithasol yng Nghymru?

Holl Ddinasyddion yr UE (pa un a oes ganddynt Statws Preswlydd Sefydlog, Statws Preswlydd Cyn-sefydlog, ai peidio)

Efallai y bydd gan ddinasyddion yr UE hawl i gael mynediad at fathau eraill o help, yn cynnwys cymorth ariannol a chymorth gyda thai, gan eu hawdurdod lleol:

- Os ydynt dan 18 oed ac yn byw ar eu pen eu hunain
- Os ydynt dan 18 oed ac mewn perygl o ddirodded niwed neu gamdriniaeth, tlodi neu ddigartrefedd
- Os ydynt wedi gadael gofal neu ar fin gadael gofal
- Os ydynt yn gofalu am rywun arall yn eu teulu
- Os oes ganddynt blant neu os ydynt mewn perygl o ddirodded niwed, tlodi neu ddigartrefedd
- Os ydynt yn oedolyn sydd mewn perygl o ddirodded niwed neu gamdriniaeth
- Os ydynt angen cymorth ychwanegol oherwydd anabledd, oherwydd eu hiechyd meddwl, oherwydd eu hoedran, neu oherwydd rhyw reswm arall sy'n eu gwneud yn agored i niwed (fel beichiogrwydd).

Mae gan bawb sy'n byw yng Nghymru hawl i ofyn i'w hawdurdod lleol am help, ni waeth be fo'u statws mudo ac ni waeth ers pa hyd maent wedi byw yma. Mae gan yr awdurdod lleol ddyletswydd i ystyried eu cais, a phe bai angen, llunio asesiad ysgrifenedig yn nodi a oes yn rhaid iddo ddarparu help a chymorth, ai peidio.

Pe bai dinasyddion yr UE angen help a chymorth ar frys – er enghraifft, os nad ydynt yn ddiogel yn y lle maent yn aros, neu pe baent yn ddiymgeledd ac yn ddigartref – efallai y bydd gan yr awdurdod lleol ddyletswydd i roi cymorth a llety dros dro iddynt tra bydd ymchwiliad yn cael ei gynnal i'w hamgylchiadau.

Fodd bynnag, ar ôl i'r asesiad gael ei gwblhau, efallai y bydd hawl neu ddiffyg hawl dinasyddion yr UE i breswyllo yn effeithio ar benderfyniad yr awdurdod lleol i ddarparu'r help a'r cymorth angenrheidiol, yn ogystal â sut y darperir yr help a'r cymorth hwnnw.

Os bydd yr awdurdod lleol yn penderfynu nad yw'r dinasyddion yn gymwys i gael cymorth ariannol neu gymorth gyda thai, rhaid i'r awdurdod gyflwyno penderfyniad ysgrifenedig iddynt. Os na fydd yr awdurdod yn cyflwyno penderfyniad ysgrifenedig, neu os anghytunir â'r penderfyniad, dylai dinasyddion yr UE geisio help a chynghor i herio'r penderfyniad hwn.

Newidiadau i'r EUSS

Ar 17 Gorffennaf 2023 cyhoeddodd y Swyddfa Gartref newidiadau i Gynllun Preswyllo'n Sefydlog yr UE.

Bydd statws dinasyddion sydd â statws cyn-sefydlog bellach yn cael ei ymestyn yn awtomatig am ddwy flynedd. Bydd y Swyddfa Gartref yn hysbysu dinasyddion pan fydd eu statws wedi'i ymestyn a chaiff eu statws digidol ar y system Gweld a Phrofi ei ddiweddarau'n awtomatig.

Bydd y Swyddfa Gartref hefyd yn uwchraddio'n awtomatig deiliaid statws cyn-sefydlog i statws sefydlog os ydynt yn gymwys. Bydd dinasyddion ond yn gymwys am yr uwchraddio awtomatig yma os oes gan y Swyddfa Gartref dystiolaeth eu bod wedi byw yn y DU dros y pum mlynedd diwethaf. Bydd y Swyddfa Gartref yn cysylltu â'r rheini y mae eu statws yn cael ei uwchraddio'n awtomatig i statws sefydlog.

Nid oes yn rhaid ddinasyddion yr UE aros i'w statws gael ei uwchraddio'n awtomatig i statws sefydlog yn dilyn diwedd yr estyniad o ddwy flynedd. Gallant gyflwyno cais i uwchraddio cyn gynted ag y byddant yn gymwys.

Ni fydd y rheini nad ydynt wedi preswyllo yn y DU yn ddi-dor ers pum mlynedd yn gymwys i gael eu huwchraddio'n awtomatig. Ond gallant gyflwyno cais cyn gynted ag y byddant yn gymwys am statws sefydlog.

Rhagor o gyngor a chymorth

Os yw dinesydd yr UE yn ansicr ynglŷn â'i hawl ar hyn o bryd neu ei hawl yn y dyfodol i hawlio budd-daliadau neu gael mynediad at gymorth gwaith cymdeithasol neu gymorth digartrefedd yng Nghymru, dylai geisio cyngor a chymorth ar gyfer ei achos unigol.

I gael rhagor o wybodaeth ynglŷn â hawliau dinasyddion yr UE i gael mynediad at fudd-daliadau a chymorth gwaith cymdeithasol yng Nghymru, neu i gael help ychwanegol i ddeall eu hawliau, gallant:

Ffonio Gwasanaeth Hawliau Dinasyddion yr EU ar 0300 3309 056 neu edrych ar www.citizensadvice.org.uk/cymraeg/amdanom-ni/our-work/advice-partnerships/gwasanaeth-hawliau-dinasyddion-yr-ue/

Cwestiynau Cyffredin ynghylch Hawl Dinasyddion yr UE yng Nghymru i gael Budd-daliadau a Chymorth Gwaith Cymdeithasol

Gwnes gais am Statws Preswlydd Sefydlog cyn y dyddiad cau, 30 Mehefin 2021, ond heb gael penderfyniad eto – beth fydd yn digwydd i'm budd-daliadau?

Mae'r Adran Gwaith a Phensiynau wedi cadarnhau, os ydych yn derbyn budd-daliadau, y bydd eich hawl i'w derbyn yn parhau hyd nes y daw penderfyniad ynglŷn â'ch cais. Dylai hawliad am fudd-dal sydd eisoes yn bodoli barhau tra ydych yn aros am ganlyniad cais i'r Cynllun Preswlyo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE, cyhyd â'ch bod yn parhau i fod yn gymwys am y budd-dal dan sylw. Dylech siarad â'r Adran Gwaith a Phensiynau os ydych yn pryderu neu os oes angen rhagor o help arnoch gyda budd-daliadau.

Ro'n i'n byw yn y DU erbyn 31 Rhagfyr 2020 ond nid wyf wedi gwneud cais i'r Cynllun Preswlyo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE

Os ydych eisoes yn derbyn budd-daliadau, bydd y Swyddfa Gartref a'r Adran Gwaith a Phensiynau yn eich atgoffa i wneud cais hwyr i'r Cynllun Preswlyo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE. Os na fyddwch yn gweithredu o fewn yr amser a roddir yna mae peryg y bydd eich budd-daliadau'n cael eu hatal. Ni fyddwch yn gallu gwneud hawliadau newydd am fudd-daliadau.

Gwnes gais am Statws Preswlydd Sefydlog ar ôl 1 Gorffennaf, beth fydd yn digwydd i'm budd-daliadau?

Mae'n bosib na fyddwch yn colli'r budd-daliadau yr ydych yn eu derbyn nawr yn syth – mae angen ichi siarad â'r Adran Gwaith a Phensiynau cyn gynted ag y gallwch i gael cyngor. Ni fyddwch yn gymwys i wneud hawliad newydd am fudd-daliadau sy'n dibynnu ar brawf modd.

Rwyf wedi cael llythyr gan yr Adran Gwaith a Phensiynau am fy mudd-daliadau yn dweud bod angen imi wneud cais am Statws Preswlydd Sefydlog, rwy'n pryderu y byddaf yn colli fy mudd-daliadau

Dylech gysylltu â'r Adran Gwaith a Phensiynau cyn gynted ag y gallwch. Bydd yn eich cyngori ar yr hyn y dylech ei wneud. Os oes angen cymorth arnoch i wneud cais am Statws Preswlydd Sefydlog mae cymorth am ddim ar gael gan Cyngor Ar Bopeth, a all hefyd eich cyngori ar eich budd-daliadau.

Mae'r Adran Gwaith a Phensiynau wedi dweud fy mod wedi methu'r Prawf Preswyllo Fel Arfer (HRT) – beth mae hyn yn ei olygu?

Mae'r Prawf Preswyllo Fel Arfer yn golygu bod rhaid ichi brofi bod gennych hawl i breswyllo – mae hyn yn golygu dangos bod gennych hawl i hawlio budd-daliadau yn y DU.

Bydd yr Adran Gwaith a Phensiynau yn rhoi gwybod ichi pam y gwnaethoch fetu'r Prawf Preswyllo Fel Arfer – gallai fod am un neu ragor o'r rhesymau canlynol:

1. Nid ydych yn 'berson cymwys' – mae hyn yn golygu nad ydych wedi dangos eich bod yn gweithio, yn chwilio am waith neu â digon o arian i gynnal eich hun
2. Nid ydych yn aelod o deulu person cymwys – mae hyn yn golygu nad ydych wedi dangos eich bod yn perthyn i'r person cymwys, neu nad ydych wedi dangos ei fod yn berson cymwys
3. Rydych yn 'berson y mae rhaid ei drin fel rhywun nad yw ym Mhrydain Fawr' neu'n 'berson nad yw'n preswyllo fel arfer' – mae hyn yn golygu nad ydych wedi dangos mai'r DU, Iwerddon, Ynysoedd y Sianel neu Ynys Manaw yw'ch cartref a'ch bod yn bwriadu aros

Mae angen imi adael y DU am gyfnod, a fydd fy mudd-daliadau yn cael eu hatal?

Dylech gysylltu â'r Adran Gwaith a Phensiynau cyn gynted ag y gallwch a gofyn beth fydd effaith eich absenoldeb ar eich budd-dal.

Rwyf nawr yn ddi-waith ond does gen i ddim tystiolaeth fy mod wedi bod yn gweithio, a fydd budd-daliadau'n cael eu gwrthod imi?

Efallai y byddwch yn dal i allu profi'ch bod wedi bod yn gweithio – hyd yn oed os na chawsoch contract cyflogaeth neu slipiau cyflog.

Rhowch gymaint o wybodaeth ag y gallwch ar eich ffurflen hawlio budd-dal ynglŷn â'r gwaith yr ydych wedi'i wneud, er enghraifft:

- ar gyfer pwy yr ydych wedi bod yn gweithio
- eich tasgau a'ch cyfrifoldebau
- pryd y gwnaethoch ddechrau'r swydd
- pa mor aml oeddech yn gweithio
- faint oeddech yn ei ennill

Os ydych wedi bod yn rhoi'r arian yr oeddech yn ei ennill mewn cyfrif banc, dylech gynnwys copïau o'ch cyfriflen banc gyda'ch cais am fudd-dal. Bydd hyn yn helpu i brofi'ch bod wedi bod yn cael cyflog rheolaidd.

Pa fudd-daliadau y gallaf eu cael?

Bydd pa fudd-daliadau yr ydych yn gymwys i'w derbyn yn dibynnu ar eich statws mewnfudo. Dylech gysylltu â'r Adran Gwaith a Phensiynau neu Cyngor Ar Bopeth i gael cymorth gyda hyn.